

považovala za strategickou chybu. Na slučovací sjezdu v září 1944 si KSS samostatně zvolila své vedení, v jehož čele stáli Šmidke a Husák, věznění funkcionáři (Široký, Ďuriš, Ján Osoha, Ludovít Benada aj.) nominování nebyli.⁸ Slovenští komunisté přeceňovali vliv své strany ve společnosti a přezíravě hleděli na nekomunistické složky odboje, které reprezentovala Demokratická strana. Nevzali rovněž dostatečně v úvahu, že ačkoliv byla KSS od roku 1939 organizačně samostatnou stranou, její možnosti vytvářet strategicko-taktickou linii komunistů byly omezené. Poslední slovo měl Gottwald a jeho druhové. Široký s Ďurišem si toho byli vědomi a před českými předáky kritizovali povstaleckou reprezentaci, kde mohli. Z rostoucí nedůvěry se rychle zdílo rozhodnutí napravit slovenským představitelům hlavy a nahradit je garniturou poslušnější a také manipulovatelnější. V srpnu 1945 byla z Gottwaldova popudu svolána konference KSS v Žilině, na níž byl do čela strany dosazen Viliam Široký a dosavadní establishment odsunut do zadních řad.

Nový vůdce se v předsednictvu strany obklopil svými přívrženci, z povstaleckého okruhu zůstal ve vedení pouze Šmidke a Husák, zatímco Novomeský odešel. Výsledkem bylo faktické rozštěpení KSS na dvě křídla, centralistické a povstalecké, mezi nimiž se rozhořel nelitostný boj o moc trávající pět let. Do února 1948 jeho intenzitu poněkud tlumil zápas s nekomunistickými stranami, který obě frakce spojoval. Potom propukl naplo. Novomeský zůstal poněkud stranou tohoto konfliktu. Napětí mezi centralistickou a povstaleckou frakcí uvnitř KSS musel nesporně registrovat, jistě měl na jeho příčiny svůj názor, ale v probíhajícím sporu se takřka neangažoval. Patrně měl dojem, že navzdory lidské blízkosti k Husákovi, Šmidkemu aj. se ho celá záležitost osobně tolik netýká. Nepovažoval se za profesionálního politika a nedočkavě vyhlížel okamžik, kdy bude moci opustit mocenské kolbiště. A pravděpodobně si také poněkud idealizoval mezilidské vztahy ve stranických špičkách.

Ve chvílích komunistického triumfu v únoru 1948 zřejmě Novomeský s jistotou dávkou naivity očekával, že budování beztrždní společnosti konečně umožní také spravedlivé řešení národnostní otázky v duchu Košického vládního programu. V souvislosti s dlouhodobým záměrem komunistů ovládnout rozhodující mocenské pozice v zemi povstalecká frakce KSS pragmaticky akceptovala dočasné porušování jeho principů. V květnu 1946 totiž komunisté na Slovensku prohráli parlamentní volby, získali pouze 30 procent hlasů, zatímco jejich hlavní soupeř, Demokratická strana, téměř 62 procent. Duch vzájemné

tolerance a spolupráce, který obě strany za povstání spojoval, se po válce začal vytrácet. Komunistická strana Slovenska, aby aspoň částečně obrala svého protivníka o plody vítězství, odsunula nacionální aspirace na druhou kolej a po volbách utilitárně podpořila úsilí KSČ i českých nekomunistických stran o oslabení kompetenci slovenských národních orgánů ve prospěch celostátních institucí. Výsledkem byla tzv. třetí pražská dohoda uzavřená v červnu 1946, která omezovala zákonodárené pravomoci SNR a sbor pověřenců podřizovala ústřední vládě.⁹ Novomeský o měsíc později vystoupil na schůzi slovenského parlamentu s obhajobou této dohody, třebaže se s jejím centralizačním duchem vnitřně neztotožňoval.¹⁰

Po konečném zúčtování s „reakcí“ již Novomeský neviděl důvod, proč by pravomoci slovenských národních orgánů měly nadále zůstat omezeny. Při diskusích o návrhu nové ústavy v dubnu 1948 (byla schválena 9. května) se společně s Husákem domáhal rozšíření jejich kompetencí a přimlouval se za faktickou federalizaci státu. Toto úsilí však narazilo na prudký odpor pražských soudruhů, včetně Širokého a Ďuriše, a neuspělo.¹¹ Text nové základní listiny ponechal v platnosti postulaty třetí pražské dohody z června 1946.

Nemělo by nás to překvapit. KSČ jako monopolně vládnoucí strana byla uspořádána na leninském principu demokratického centralismu, kde rozhodovala úzká skupinka nejmocnějších. Všechny v hierarchii níže postavené stranické i státní orgány jí podléhaly a musely pouze poslušně realizovat její rozhodnutí. Existence jakéhokoliv konkurenčního ohniska moci se jevila jako naprosto nežádoucí. Nedlouho po únoru 1948 proto nastoupil trend nekompromisní centralizace, který byl jedním z charakteristických rysů stranické politiky v padesátých i šedesátých letech. K posílení unifikačních tendencí dále významně přispěl Stalinův konflikt s jugoslávským vůdcem Josipem Brozem Titem. Jeho počáteční fáze, kdy ještě nebyl oficiálně zveřejněn, značně ovlivnila průběh jednání o nové ústavě v dubnu 1948. Novomeský na tuto záležitost později vzpomínal následovně: „Věc došla tak daleko, že si nás s. Gottwald pozval do Prahy, u něho v bytě jsme byli. Byl tam Gottwald, Clementis, Novomeský, Husák, Kopecký, myslím Dolanský a [Vladimír] Procházka, který tehdy koncipoval Ústavu. [...] Představoval jsem si osobně, že po Únoru postavení Slovenska, i když mělo svůj význam podřizovat kompetenci orgánům pražské vlády, že nyní to nebude mít žádnou přičinu, protože bylo odstraněno nebezpečí, které nám hrozilo z velké kompetence slovenských orgánů při přítomnosti Demokratické strany. [...] Když všichni odešli, s. Gottwald nechal Husáka a mne [...] přečíst naprosto neznámé